

De accountant in de nieuwe economie ... inzetten op zekerheid?

Mw. drs. I.C. Rinkel

De populariteit van internet en daarmee van e-commerce is niet moeilijk te begrijpen. Toch valt de groei van e-commerce tegen. Dit is grotendeels te verklaren doordat het zakelijk gebruik van internet verschillende risico's met zich meebrengt, zoals het risico dat transactiegegevens onderschept en gemanipuleerd kunnen worden. Hierdoor ontstaat onzekerheid bij de consument.

Een geïntroduceerde oplossing om deze onzekerheid te verminderen is het WebTrust-programma. Een onderneming kan het WebTrust-zegel op de website plaatsen nadat een accountant het onderzoek volgens het WebTrust-programma heeft uitgevoerd.

Dit artikel gaat in op de vraag op welke wijze een accountant zijn werkzaamheden dient om te buigen, opdat bij het verstrekken van een verklaring bij een jaarrekeningcontrole ook een WebTrust-zegel verstrekt kan worden.

Inleiding

Ooit was handel simpel en eerlijk. Bekenden ruilden dingen die ze overhadden tegen dingen die ze tekort kwamen. Zakendoen werd complexer op het moment dat vreemdelingen zich in het spel mengden. Zij hadden toegang tot objecten en grondstoffen waarvan de bron onbekend was. En daar mocht iets tegenover staan. Tussenhandel is grotendeels gebaseerd op kennis, kennis en machtsposities. Deze factoren onttrekken zich het liefst zoveel mogelijk aan het zicht van concurrenten, consumenten en leveranciers. Producent en consument zo ver mogelijk van elkaar verwijderd houden, dat was the name of the game. Totdat de eerste consument zijn glazen bol kreeg uitgereikt. Die glazen bol heet internet.

Het kopen en verkopen van informatie, goederen en services over het internet wordt gedefinieerd als e-commerce. De populariteit van internet en daarmee van e-commerce is niet moeilijk te verklaren. Internet is elke minuut van de dag het hele jaar door te gebruiken en heeft bovendien een open en laagdrempelig karakter. Het biedt tevens toegang tot nieuwe markten/klanten en de handel kan rechtstreeks tussen producent en consument plaatsvinden, waardoor de kosten kunnen dalen. Toch valt de groei van e-commerce tegen. Uit een onderzoek van Cheskin Research ([Ches99]) is gebleken dat onzekerheden bij consumenten een belangrijke drempel vormen. Het zakelijk gebruik van internet brengt verschillende risico's met zich mee, zoals het risico dat transactiegegevens onderschept en gemanipuleerd kunnen worden. Dit heeft tot gevolg dat de betrouwbaarheid van transacties via internet niet zonder meer gewaarborgd is en daardoor ontstaat er onder andere onzekerheid over de veiligheid van betalingen via internet. Ook onzekerheden over de vraag met wie precies zaken gedaan wordt, het ontbreken van visuele prikkels en de talloze vragen ten aanzien van het gebruik van privacy-gevoelige informatie spelen een rol bij het gebrek aan vertrouwen.

Verschaffen van zekerheid

Hoe is nu het gebrek aan vertrouwen op te lossen of in ieder geval te verminderen? Consumenten willen zekerheid. Wie of wat kan deze zekerheid nu bieden? Een geïntroduceerde oplossing hiervoor is het WebTrust-programma. Dit is een certificatieprogramma dat door het Amerikaanse en Canadese accountantsinstituut gezamenlijk ontwikkeld is. Het certificaat kan na een controle door een accountant verkregen worden en vervolgens duidelijk zichtbaar op de website geplaatst worden. Het WebTrust-zegel geeft consumenten het vertrouwen dat er sprake is van een fatsoenlijk bedrijf, dat de transactie correct zal afhandelen en vertrouwelijk met de verstrekte gegevens zal omgaan. Mede omdat de accountant bekendstaat als integer, onpartijdig en onafhankelijk en zijn oordeel gebaseerd heeft op een deskundig en nauwgezet onderzoek.

Eind vorig jaar is versie 3.0 gelanceerd. WebTrust heeft hierbij een keuze beschikbaar uit zeven kerncriteria (informatiebeveiliging, privacy, beschikbaarheid, betrouwbaarheid, onweerlegbaarheid, transactie-integriteit en 'customized disclosures') die binnen bepaalde grenzen vrij kunnen worden toegepast.

De rol van een accountant bij het verschaffen van zekerheid

De accountant heeft in ondernemingen altijd een bijzondere rol gespeeld bij de totstandkoming van zinvolle en betrouwbare informatie. Zijn verantwoordelijkheid hield gelijke tred met de behoefte van de kapitaalmarkten aan informatie in het proces van de allocatie van kapitaal aan verschillende alternatieve investeringsmogelijkheden. De oorspronkelijke functie van de accountant om aan belanghebbenden een oordeel te geven over de kwaliteit van financiële informatie van een organisatie blijft actueel. Wat verandert is dat het publiek, de financiële markten en de aandeelhouders meer informatie vragen in het oordeel van de accountant ([Wiel98]). Er zijn twee grote, turbulente ontwikkelingen te onderkennen die de rol en de positie van de accountant raken. De eerste ontwikkeling is dat door onder meer de huidige informatie- en communicatietechnologie (ICT) de onderneming zelf verplicht of onverplicht meer informatie verstrekt over de organisatie. Dit in tegenstelling tot voorheen, waar slechts één keer per jaar de jaarrekening werd verstrekt. De tweede ontwikkeling betreft de toenemende andersoortige informatiebehoefte van de belanghebbenden (stakeholders) van de organisatie, zoals bijvoorbeeld een milieurapportage.

Wat is nu de reden dat de gebruikers van de jaarrekening heden ten dage zoveel additionele informatie vragen? Dit komt onder meer door het feit dat de samenstelling van de groep aandeelhouders sterk is veranderd en doordat er steeds kritischer naar ondernemingen wordt gekeken. Vroeger waren de aandeelhouders veelal institutionele beleggers, terwijl nu bij wijze van spreken iedereen aandelen heeft. Ondernemingen dienen derhalve meer en meer met informatie naar buiten te komen. De accountant is hier nauw bij betrokken. De accountant is al ruim honderd jaar de controleur van beslissingsinformatie. Het is logisch dat, indien er een andere informatiebehoefte ontstaat, de rol van de accountant eveneens verandert ([Waar99]).

WebTrust-zegel

Alvorens een organisatie over een WebTrust-zegel kan beschikken op de site, zal er een onderzoek worden uitgevoerd door de accountant. Bij dit onderzoek worden de on-line- en off-linehandelspraktijken van de organisatie getoetst. De aandachtsgebieden hierbij zijn:

* **Openheid van zaken** (business practice disclosure): Is op de website alle relevante informatie opgenomen omtrent de achterliggende organisatie, hoe wordt omgegaan met privacygevoelige gegevens en klachten, en heeft het management maatregelen getroffen om te waarborgen dat transacties volgens de op de website gepubliceerde wijze worden uitgevoerd?

* **Nakomen beloften** (transaction integrity): Zijn er voldoende effectieve beheersingsmaatregelen die met een redelijke mate van zekerheid zorg dragen dat transacties juist en volledig worden afgewerkt en dat artikelen/diensten voor de juiste bedragen in rekening worden gebracht?

* **Privacy** (information protection): Zijn er voldoende maatregelen getroffen om met een redelijke mate van zekerheid ervoor te zorgen dat privacygevoelige gegevens van consumenten zijn beveiligd tegen raadpleging en gebruik door derden, en wordt de consument een keuze geboden indien gegevens worden gebruikt voor andere dan puur interne doeleinden?

Nadat de accountant zijn onderzoek heeft afgerond en heeft vastgesteld dat de organisatie in continuïteit aan de eisen voldoet, verstrekt de accountant een goedkeurende verklaring op basis waarvan via het NIVRA een zegel kan worden verkregen.

Door op het WebTrust-zegel op de betreffende website te klikken, kunnen klanten en bezoekers kennisnemen van het achterliggende WebTrust-rapport.

Om een WebTrust-zegel te krijgen moet de e-commerce-aanbieder aan alle WebTrust-criteria voldoen. De klant voert eerst een selfassessment uit. Deze is op internet eenvoudig te downloaden vanaf de WebTrust-site (www.webtrust.org) of te verkrijgen bij de accountant. Vervolgens zal de organisatie een accountant de opdracht verstrekken een WebTrust-onderzoek uit te voeren (zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van het WebTrust-onderzoek).

Het behouden van het WebTrust-zegel

Nadat het zegel is verkregen, zal de accountant zijn onderzoek vervolgens periodiek herhalen. De frequentie van een dergelijk onderzoek is afhankelijk van onder andere:

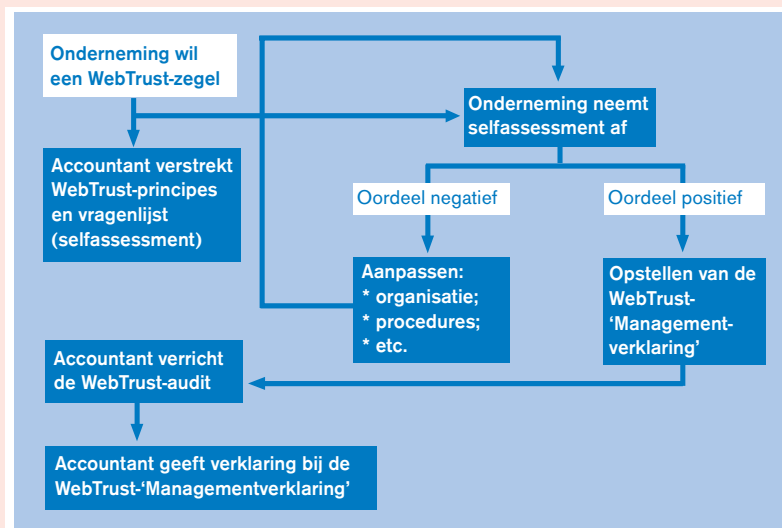
- * de aard en complexiteit van de activiteiten van de onderneming;
- * de frequentie waarmee belangrijke veranderingen op de site worden aangebracht;
- * de effectiviteit van de beheersingsystemen van de onderneming (inclusief change management) die waarborgen dat de WebTrust-criteria worden nageleefd; en
- * het vakkundig oordeel van de accountant.

In de tussentijd dient de onderneming de accountant te informeren omtrent belangrijke veranderingen in algemene voorwaarden, processen en beheersingsmaatregelen indien dergelijke veranderingen het naleven van de WebTrust-criteria mogelijk beïnvloeden. Een hernieuwd onderzoek zal bijvoorbeeld vaker plaatsvinden bij een financiële instelling met een vaak veranderende site waarop veel transacties plaatsvinden, dan bij een organisatie die historische informatie verkoopt via een site die vrijwel nooit wordt veranderd. In geen geval mag de periode tussen de onderzoeken langer dan zes maanden zijn; vaak wordt een periode van drie maanden gehanteerd. Als deze vooraf bepaalde periode wordt overschreden, wordt het certificaat automatisch ingetrokken.

Om tot een goede vergelijking te komen tussen de werkzaamheden die een accountant voor het verstrekken van een WebTrust-zegel verricht, zoals reeds aan de orde is gekomen, en de werkzaamheden die een accountant normaliter verricht, zal nu dieper worden ingegaan op de jaarrekeningcontrole.

Figuur 1. Logo WebTrust 3.0 'consumer protection'-programma.

Figuur 2. Proces naar een WebTrust-zegel ([Haas00]).

Jaarrekeningcontrole

Als gevolg van de delegatie van taken en bevoegdheden binnen huishoudingen en de scheiding tussen eigendom en beheer is bij de leiding van die huishoudingen en bij het maatschappelijk verkeer de behoefte ontstaan aan door onafhankelijke deskundigen uitgevoerde controles en aan op die controles gebaseerde oordelen. De functie die in deze behoefte voorziet, wordt aangeduid als de algemene functie van de accountant. Zij valt uiteen in het functioneren als controlerend orgaan ten behoeve van het maatschappelijk verkeer en als controlerend orgaan ten behoeve van de bedrijfsleiding. Het product van de algemene controle is een verklaring bij de jaarrekening. Het gaat daarbij om het op onafhankelijke en deskundige wijze toevoegen van geloofwaardigheid aan financiële opstellingen van anderen, door de accountant, overwegend maar niet uitsluitend ten behoeve van derden.

De binnen het kader van de algemene controle verrichte controle van de jaarrekening is erop gericht vast te stellen dat de jaarrekening een getrouwe weergave van het vermogen en het resultaat met betrekking tot het boekjaar behelst en dat de gelijktijdig daarmee gepubliceerde stukken het hierdoor opgeroepen beeld niet vervormen of aantasten. Van getrouwheid van een jaarrekening is sprake indien alle voor het doel relevante feiten in voldoende mate en op de juiste wijze in de jaarrekening zijn verwerkt, en de gegevens zodanig zijn gegroepeerd, omschreven en toegelicht, dat gebruikers van de jaarrekening deze op de juiste manier kunnen interpreteren ([NIVRA92]). (Zie bijlage 2 voor een uitgebreide beschrijving van het controleproces bij een jaarrekeningcontrole.)

Vergelijking tussen de werkzaamheden van een accountant voor een WebTrust-onderzoek en een jaarrekeningcontrole

In z'n totaliteit zijn de werkzaamheden die de accountant voor een WebTrust-onderzoek uitvoert in vele opzichten gelijk aan werkzaamheden die worden verricht in het kader van een controle van een financiële verantwoording. Beide onderzoeken vereisen planning, toezicht en zorgvuldige, professionele uitvoering. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat in principe elk onderzoek deze eisen kent. Voor een uitgebreide vergelijking tussen de werkzaamheden die een accountant verricht voor een WebTrust-onderzoek en voor een jaarrekeningcontrole, zie bijlage 3.

Een audit verloopt in principe, ongeacht de mate van zekerheid die wordt gevraagd, volgens een gestandaardiseerde aanpak die bestaat uit het vaststellen van de doelstellingen van de audit, het waarnemen, het toetsen, het evalueren en tot slot het concluderen en rapporteren. De objecten en situaties waarover informatie wordt versprekt, bepalen de aard van de audit en de zekerheid die daarover kan worden verkregen. De mate van zekerheid die de accountant kan geven bij een WebTrust-onderzoek zal verschillen van die bij de traditionele jaarrekeningcontrole. Immers, er is sprake van een ander object, andere criteria, andere meetinstrumenten en andere stakeholders. De rapportages zullen daarvan een neer-

slag zijn. Maar uiteindelijk zullen rapportages altijd moeten leiden tot het geven van assurance (zekerheid), in welke mate dan ook, aan het object waarop de audit betrekking heeft ([Groo00]).

Invloed van e-business op organisaties

Een opvallende externe ontwikkeling die qua impact en snelheid een grote invloed heeft op organisaties, is e-business. E-commerce is, zoals eerder gezegd, het kopen en verkopen via het internet, e-business omvat daarentegen het integreren van communicatietechnologie, zoals internet, in alle aspecten van de organisatie. E-commerce is dus een onderdeel van e-business.

Verder kan bij e-business gedacht worden aan virtuele processen, nieuwe concurrenten, nieuwe omgangsvormen en culturele aspecten, verschuivingen in de waardeketen (ketenintegratie) en een toenemende macht voor de uiteindelijke afnemer. E-business kan worden beschouwd als een megadriver voor veranderingen in de waardeketen met grote gevolgen voor de gehele bedrijfsvoering. Dit betekent dat organisaties hun bestaande risk management opnieuw dienen te bezien. Ondernemen en risico nemen gaan hand in hand, waarbij de risico's altijd in relatie tot de doelstellingen moeten worden bezien. De strategische, operationele, compliance-, financiële en systeemrisico's van e-business zijn groot en gaan gepaard met belangrijke veranderingen in het risicoprofiel van een organisatie ([Groo00]).

Aanwezige risico's in een organisatie spelen een belangrijke rol bij de invulling en uitvoering van de jaarrekeningcontrole. Met het bovenstaande gegeven dat het risicoprofiel van een organisatie onderhevig is aan belangrijke veranderingen, behoeft het verder geen uitleg dat dit z'n weerslag heeft op de jaarrekeningcontrole. Immers, een verhoogd risico kan betekenen dat de accountant meer of andersoortige controlewerkzaamheden moet verrichten om de betrouwbaarheid vast te kunnen stellen.

Het feit dat veel ondernemers op een of andere wijze actief zijn op het internet kan tevens van invloed zijn op de werkzaamheden die de accountant bij de controle van de jaarrekening van een organisatie dient uit te voeren. Deze invloed is afhankelijk van de fase waarin de organisatie zich bevindt. De invoering van e-commerce in een organisatie zal normaliter in vier fasen gebeuren, te weten de fasen:

- * *reclamemedium*: in deze fase wordt het internet uitsluitend gebruikt als reclamemedium;
- * *on line bestellen*: het internet wordt niet alleen gebruikt als reclamemedium maar er kunnen via dit net ook bestellingen worden geplaatst;
- * *interactie met afnemers*: hierbij wordt gebruikgemaakt van eerdere bestellingen en bezoeken die de afnemer aan de website heeft gebracht;
- * *virtuele organisatie*: in deze fase is er sprake van een volledig geautomatiseerde organisatie, waarin de bestellingen zonder menselijke tussenkomst kunnen worden afgehandeld.

In de eerste fase worden er nog geen bestellingen geplaatst bij de organisatie. De organisatie gebruikt het internet puur als reclamemedium. De gevolgen voor de

werkzaamheden van de accountant zijn nagenoeg nihil. De accountant zal wel moeten vaststellen dat de computer die gebruikt wordt als webserver niet gekoppeld is met de overige bedrijfssystemen. Dit om te voorkomen dat personen ongeautoriseerd via de webserver toegang kunnen krijgen tot het bedrijfsnetwerk.

Vanaf fase 2 worden de gevolgen voor de werkzaamheden van de accountant steeds groter. De accountant zal erop toezien dat de maatregelen van administratieve organisatie en de daarin begrepen maatregelen van interne controle, die noodzakelijk geacht worden, wel aanwezig zijn. Voordat de accountant zijn uit te voeren werkzaamheden wijzigt, zal hij eerst dienen te bepalen wat de materialiteit is van transacties die plaatsvinden via het internet. Wanneer de accountant tot de conclusie komt dat dergelijke transacties nog niet materieel zijn, zal hij hier verder geen aandacht aan besteden. Beoordeelt de accountant de transacties wel als materieel, dan zal hij afhankelijk van het feit of er sprake is van gestructureerde of ongestructureerde transacties (in fase 3 en 4 is er altijd sprake van gestructureerde transacties) zijn uit te voeren werkzaamheden moeten aanpassen.

Wanneer er sprake is van ongestructureerde transacties, dat houdt in via e-mail, is er feitelijk geen afwijking van transacties die plaatsvinden via de post, fax of telefoon. In deze gevallen zal de accountant de administratieve organisaties rondom e-mailberichten ook moeten beoordelen.

Als er bij een organisatie sprake is van materiële gestructureerde transacties, dan houdt dat in dat de organisatie vooraf een website gedefinieerd heeft waar de afnemer zijn gegevens en de gegevens met betrekking tot de te bestellen producten in kan vullen. Hierbij is het van belang onderscheid te maken in het soort producten dat de organisatie levert, de transactiesoftware waar de organisatie gebruik van maakt ten behoeve van de transacties en de wijze waarop de transactieverwerking plaatsvindt in de bedrijfssystemen.

Voor het soort producten met betrekking tot transacties die plaatsvinden via het internet kan onderscheid worden gemaakt in fysieke en digitale producten. Bij digitale producten (zoals software, elektronische documenten, muziek en on line vacatures) is er geen sprake van een fysieke goederenstroom zodat de relatie met de geld- en goederenbeweging ontbreekt. De accountant zal in een dergelijk geval gebruik moeten maken van elektronische hulpmiddelen, zoals ingebouwde tellers. Wanneer een organisatie fysieke goederen (zoals boeken en kleding) levert kan de accountant te allen tijde de relatie met de goederenbeweging leggen.

Met betrekking tot de transactiesoftware kan de onderneming de benodigde software voor internettransacties maken, kopen of huren. De accountant zal zijn uit te voeren werkzaamheden hierop aanpassen. Om de reikwijdte en controlemogelijkheden vast te stellen, is het voor de accountant tevens noodzakelijk vast te stellen waar de transactieverwerking plaatsvindt. Deze verwerking kan zowel binnen de specifieke e-commerceprogramma's plaatsvinden als worden afgehandeld binnen de bestaande bedrijfssystemen. De accountant zal zijn werkzaamheden hierop aanpassen om vast te kunnen stellen dat de primaire vastlegging juist, tijdig en volledig is verwerkt ([Ever00]).

Uit het bovenstaande komt naar voren, dat de jaarrekeningcontrole zoals beschreven onderhevig is aan ontwikkelingen. Nieuwe en andere risico's die zichtbaar worden in een onderneming hebben invloed op de invulling en uitvoering van de jaarrekeningcontrole.

Conclusie

Een groot verschil tussen de jaarrekeningcontrole en het WebTrust-onderzoek is het object waar zekerheid over wordt gevraagd. Bij het WebTrust-onderzoek wil de consument zekerheid ten aanzien van de transactie (krijg ik wat ik heb besteld volgens de afspraak) en bij de jaarrekeningcontrole wil een aandeelhouder of andere belanghebbende zekerheid ten aanzien van de jaarrekening (geeft zij een getrouw beeld van de werkelijkheid).

De jaarrekeningcontrole is een goed uitgangspunt voor het WebTrust-onderzoek.

De jaarrekeningcontrole is een goed uitgangspunt voor het WebTrust-onderzoek. Het algemene beeld van de achterliggende organisatie en van de administratieve organisatie/interne controle, dat ontstaat bij het uitvoeren van een jaarrekeningcontrole, kan de accountant goed gebruiken voor het uitvoeren van een WebTrust-onderzoek. Hierbij kan worden opgemerkt dat het percentage e-commerceactiviteiten van de totale activiteiten bij een organisatie van belang is. Als het percentage hoger is, zal de overlap groter zijn tussen de jaarrekeningcontrole en het WebTrust-onderzoek.

Concrete risico's voor het verschaffen van een WebTrust-zegel dienen als vanzelfsprekend wel met aanvullende werkzaamheden afgedekt te worden. Ten opzichte van de jaarrekeningcontrole zal de accountant dieper in moeten gaan op:

- * naleving van overeengekomen afspraken ten aanzien van de transactie;
- * beveiliging ten aanzien van privacy.

Het feit dat internet een steeds belangrijkere rol speelt in organisaties is van invloed op de door de accountant uit te voeren werkzaamheden. Door de impact van e-business op een organisatie zullen nieuwe en andere risico's naar voren komen. Om tot een goedkeurende verklaring te kunnen komen, zal als vanzelfsprekend ook op die nieuwe en andere risico's ingespeeld moeten worden door de accountant. Hij zal zijn werkzaamheden zo inrichten dat ook die risico's worden afgedekt. Vanwege de complexiteit van de materie zullen controles waarschijnlijk steeds meer uitgevoerd worden door multidisciplinaire teams. Naast de accountant zullen IT-auditors en ook e-businessspecialisten deel uitmaken van het controleteam.

Hoe de jaarrekeningcontrole zich in de tijd zal ontwikkelen door deze invloeden is nog niet geheel duidelijk. Het is goed denkbaar dat een aantal werkzaamheden die de accountant nu extra uitvoert om bij een goedkeurende verklaring ook een WebTrust-zegel te kunnen verstrekken, zoals hierboven beschreven is, in de toekomst reeds in de jaarrekeningcontrole opgenomen zal zijn.

Mw. drs. I.C. Rinkel is trainee accountant in de KPMG Assurance-praktijk. Dit artikel is gebaseerd op haar scriptie, die in het voorjaar van 2000 bij KPMG Information Risk Management is geschreven onder begeleiding van M. de Haas RA en prof. J.H. Blokdijk RA.

Literatuur

- [AICPA99]
AICPA, *Providing Assurance on the World Wide Web*, AICPA, 1999.
- [Ches99]
Cheskin Research, *Ecommerce Trust Study*, Cheskin Research, 1999.
- [Ever00]
W.A.B. Eversdijk, *E-commerce verandert accountantswerkzaamheden en adviesfunctie*, Accountant-Adviseur, maart 2000.
- [Groo00]
J.I. de Groot, D.A. Maas en J. Waardenburg, *E-business: een aanjager voor vraag naar assurance services*, de Accountant, mei 2000.
- [Haas00]
M. de Haas en J.J. van Beek, *Ontwikkelingen op het gebied van e-assurance*, Compact, 2000/2.
- [NIVRA92]
NIVRA, *Elementaire kennis Accountantscontrole*, Wolters-Noordhoff, 1992.
- [Waar99]
J. Waardenburg, *Informatie, toezicht en de veranderende rol van de accountant*, Students meet business, 1999.
- [Wiel98]
H.H.H. Wieleman, *Accountant in een virtuele wereld*, Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie, januari/februari 1998.

Bijlage 1: Het WebTrust-onderzoek

Voor een nieuwe klant verzamelt de accountant de algemene informatie (uittreksel Kamer van Koophandel, domeinnaam- en registratienummer, etc.) om vast te stellen dat zij legitieme activiteiten ontplooit en – voorzover te achterhalen – haar verplichtingen nakomt. De accountant kijkt hierbij tevens naar de minimale liquiditeits- en solvabiliteitseisen.

Het onderzoek van de accountant omvat de volgende stappen:

Stap 1

Verkrijgen van voldoende kennis omtrent de voorwaarden van de e-commerceactiviteiten. De accountant beoordeelt een beschrijving van de e-commerceactiviteiten die op de site wordt gepubliceerd (de 'Business Practices') op juistheid en volledigheid. Die beschrijving bevat onder andere:

- * een uitgebreide beschrijving van de aard van de goederen en diensten (zijn deze nieuw, tweedehands of opgeknapt);
- * een heldere beschrijving (geen technische/juridische vaktaal) van de leveringsvoorwaarden en condities (levertijd, beleid ten aanzien van back-orders, betalingsvoorwaarden, wijze van afleveren, retourneringsmogelijkheden en aanvullende kosten);
- * informatie over waar de klant terecht kan voor garantie, service en ondersteuning (fysiek adres, telefoonnummer en vestigingsplaats).

Stap 2

Toetsen van een aantal transacties (systeemtests) of zij overeenkomstig de bovengenoemde voorwaarden worden afgehandeld (de werking van de interne beheersingsmaatregelen of processen). Gedacht kan worden aan de volgende maatregelen:

- * Orders moeten op volledigheid worden gecontroleerd.
- * Nadat de order is ingevoerd, dient de klant een bevestiging te krijgen.
- * Goederen en diensten moeten volgens afspraak (aantallen, kwaliteit en tijd) worden geleverd.
- * De klant wordt op de hoogte gehouden van eventuele vertragingen.
- * De transacties worden gefactureerd op de overeengekomen wijze.
- * Het management bewaakt de gehele procesgang op adequate wijze.

Stap 3

Onderzoeken hoe de organisatie omgaat met privacygevoelige gegevens en of dit voldoet aan de WebTrust-principes. Deze stellen onder meer dat:

- * de organisatie kenbaar dient te maken hoe zij omgaat met privé-gegevens van haar klanten;
- * als zij gegevens wil gebruiken voor andere activiteiten dan haar eigen e-commerceactiviteiten, zij expliciet toestemming moet vragen aan de klant;
- * systemen die privacygevoelige klantinformatie bevatten, adequaat moeten zijn afgeschermd voor ongeautoriseerde raadpleging door derden (dit houdt in dat de accountant de technische omgeving, met

name het beheer en de instellingen van de firewall, dient te beoordelen).

Stap 4

Afhankelijk van zijn bevindingen en de aangetroffen omstandigheden verricht de accountant aanvullende werkzaamheden ([AICPA99]).

Bijlage 2: Het controleproces bij een jaarrekeningcontrole

Het controleproces bij de algemene controle is onder te verdelen in de volgende fasen:

fase 1: planning en voorbereiding van de controle;

fase 2: interim-controle;

fase 3: jaarstukken en afronding controle.

Voor de van het controleproces deel uitmakende activiteiten is het in principe niet van belang of er sprake is van een eerste opdracht of een doorlopende opdracht. Voor een eerste opdracht zullen echter alle activiteiten integraal moeten worden uitgevoerd. Bij een doorlopende opdracht kan doorgaans gebruik worden gemaakt van de in het verleden verzamelde gegevens.

Fase 1

Fase 1, planning en voorbereiding van de controle, bestaat uit de volgende uit te voeren werkzaamheden:

- * opdrachtaanvaarding;
- * bedrijfsverkenning;
- * beschrijving en analyse van de administratieve organisatie;
- * verificatie bestaan van de administratieve organisatie;
- * inventarisatie van risico's en evaluatie interne controle;
- * samenstellen controleplan en werkprogramma's.

Vanuit de bedrijfsverkenning kan een eerste taxatie van de risico's en gevoeligheden in de jaarrekening worden gemaakt, welke behulpzaam kan zijn bij de vaststelling van wat van materieel belang is en de toerekening daarvan aan de verschillende posten in de jaarrekening. In de beschrijving van de administratieve organisatie zal met name tot uitdrukking dienen te komen welke maatregelen van interne controle zijn genomen met het oog op het voorkomen van fouten, gegeven de veronderstelde relevante risico's. Vervolgens dient te worden vastgesteld dat de administratieve organisatie zoals vastgelegd daadwerkelijk aanwezig is.

Na de gedetailleerde risicoanalyse en de evaluatie van de interne controle alsmede de bepaling van materialiteit kunnen het controleplan en de daarop aansluitende werkprogramma's voor de interim-controle worden samengesteld.

Fase 2

De doelstelling van fase 2 van het controleproces, de interim-controle, is te komen tot een nauwkeuriger taxatie van de kans op fouten in de jaarrekening. Ruimschoots voor balansdatum worden hiertoe per deelgebied controles uitgevoerd welke enerzijds gericht zijn op de organisatie en anderzijds recht-

streeks op de mutatiestromen en bestanden betrekking hebben. Werkzaamheden die hierbij verricht worden, zijn:

- * Bij organisatiegerichte of systeemgerichte controles wordt onderzocht de werking van de maatregelen van interne controle welke daartoe zijn geselecteerd in de eerste fase.
- * De organisatiecontroles geven uitsluitsel over de betrouwbaarheid van de geselecteerde maatregelen van interne controle. De mate van werking van de interne controle zal tevens bepalend zijn voor het nader inschatten van de kans op fouten voor bepaalde posten in de jaarrekening.
- * De gegevensgerichte controles in deze fase zijn niet gericht op het constateren van de werking van de interne controle, maar hebben tot doel vast te stellen of en zo ja, in welke mate fouten in de mutatiestromen en bestanden voorkomen. De inhoudelijke juistheid van de geselecteerde transacties en de verwerking daarvan in de financiële administratie staan dus voorop.

Aan de hand van de uitgevoerde interim-controle wordt voor de eerder in fase 1 geïnventariseerde potentiële fouten nagegaan hoe groot de kans op fouten is. Tevens wordt opnieuw bekeken in hoeverre de interne controles adequaat zijn, met name wat betreft hun werking om de fouten te voorkomen, te signaleren en indien nodig te corrigeren. De interim-controle wordt besloten met het vastleggen van indicaties voor het samenstellen (bijstellen) van de werkprogramma's voor de jaarrekeningcontrole en een gedetailleerde planning van de volgende fase. Een aantal activiteiten van fase 3, de jaarrekeningcontrole, kan indien de organisatie zich daartoe leent reeds voor de feitelijke balansdatum ten uitvoer worden gebracht.

Fase 3

De doelstelling van fase 3 is te komen tot een afronding van de controle met als hoofddoel het afgeven van een verklaring bij de gecontroleerde jaarrekening. De in deze fase uit te voeren handelingen sluiten nauw aan bij de samenstelling van de te controleren jaarrekening c.a. en worden in belangrijke mate ingevuld aan de hand van de uitkomsten van de eerste twee fasen. De activiteiten van fase 3 zijn als volgt samen te vatten:

- * evaluatie fase 1 en fase 2;
- * gegevensgerichte controlehandelingen;
- * controle van gebeurtenissen na balansdatum;
- * review jaarrekening c.a.;
- * evaluatie tolerantie en risico;
- * rapportage: accountantsverklaring en accountantsrapport. ([NIVRA92])

Bijlage 3: Afstemming werkzaamheden voor jaarrekeningcontrole en WebTrust-onderzoek

In deze bijlage worden de werkzaamheden die een accountant verricht voor een jaarrekeningcontrole en voor een WebTrust-onderzoek (zoals hierboven beschreven) op elkaar afgestemd.

Fase 1 van de jaarrekeningcontrole (JRC) ondervangt gedeeltelijk stap 1 van het WebTrust-onderzoek (WTO). De opdrachtaanvaarding, bedrijfsverkenning en de in het verleden verzamelde gegevens van de JRC kan de accountant gebruiken voor de beoordeling van de beschrijving van de e-commerceactiviteiten bij het WTO ('business practice disclosure'-principe). Hierbij is er sprake van een duidelijke overlap ten aanzien van het onderzoek naar de aard van de goederen en diensten. De andere werkzaamheden bij fase 1 van de JRC zijn deels te gebruiken voor het WTO. Tegenover het samenstellen van het controleplan en de werkprogramma's bij de JRC staat het standaardprogramma van het WTO. Verder zal de accountant voor het WTO extra werkzaamheden dienen te verrichten ten aanzien van de leveringsvoorwaarden, condities, garantie, service en ondersteuning.

Bij fase 2 van de JRC leveren de organisatiegerichte en de systeemgerichte controles een bijdrage voor het WTO naar het zuiver zaken doen ('transaction integrity'-principe). Hierbij wordt ingegaan op de vraag of er voldoende effectieve beheersingsmaatregelen geïmplementeerd zijn, die met een redelijke mate van zekerheid zorg dragen dat transacties juist en volledig worden afgewerkt en dat goederen/diensten voor de juiste bedragen in rekening worden gebracht. De gegevensgerichte controles van de JRC kunnen ook meegenomen worden bij het WTO, aangezien hier ingegaan wordt op de juistheid van de transacties en de verwerking hiervan. Het nader inschatten van de kans op fouten voor bepaalde posten in de jaarrekening (zie punt 2 JRC) is voor het WTO niet van toepassing. De accountant zal voor het WTO verder onderzoek dienen te verrichten naar het moment van de levering, de afgesproken kwaliteit van de goederen/diensten en het feit of er een bevestiging is gestuurd naar klanten.

Fase 3 is bij het WTO gericht op de beveiliging in het kader van privacy ('information protection'-principe). Beveiliging is bij de JRC voor interne koppelingen ook van belang. General IT controls vormen één van de basiselementen van de systeemgerichte controle en moeten waarborgen dat applicaties en data betrouwbaar zijn en goed werken. Hierover geeft de accountant een beoordeling in het kader van de JRC. Aan beveiliging wordt bij de JRC dus wel aandacht geschonken, alleen niet concreet in het kader van privacy. De werkzaamheden die hiervoor uitgevoerd dienen te worden, zal de accountant extra moeten verrichten. Er is hierbij dus geen overlap met het WTO. De evaluatie van de tolerantie en het risico bij de JRC kan bij het WTO voor fase 1 worden meegenomen. Dit kan namelijk bijdragen in de beoordeling van de beschrijving van de e-commerceactiviteiten.

Zowel bij de JRC als bij het WTO (fase 4) is er sprake van een afsluitende rapportage waarin een oordeel wordt gegeven. Bij de JRC wordt er een redelijke mate van zekerheid gegeven dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Dit is in lijn met de richtlijnen (General Accepted Auditing Standards, GAAS) met betrekking tot de controleopdrachten. Bij het WTO wordt er een redelijke mate van zekerheid gegeven dat de managementverklaring geen onjuistheden van materieel belang bevat. Dit is in lijn met de algemeen aanvaarde richtlijnen van het AICPA en de AICPA/CICA WebTrust-criteria. Een duidelijk verschil tussen de beide rapportages is dat in het rapport bij het WTO een alinea wordt opgenomen over fouten en fraude die onontdekt kunnen blijven door beperkingen in de controles. Hier wordt tevens expliciet vermeld dat verwachtingen ten aanzien van toekomstige situaties onderhevig zijn aan veranderingen. Bij de JRC komen beide aspecten alleen impliciet naar voren.

Een ander verschil is dat bij de JRC gesproken wordt over een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen op een bepaald moment en van het resultaat over een bepaalde periode. Bij het WTO wordt gesproken over een getrouw beeld van de managementverklaring over een bepaalde periode. Als laatste wordt bij het WTO ook nog vermeld dat er geen uitlatingen worden gedaan over de kwaliteit van de diensten van het bedrijf.